

SPIS TREŚCI

Przedmowa	11
Część I	
PROCES UCZENIA SIĘ I JEGO EFEKTY	
Rozdział 1. Organizm a środowisko	15
Wprowadzenie	15
1.1. Współzależność organizmu i środowiska oraz pojęcie równoważenia	16
1.2. Stałość-zmienność środowiska a mechanizmy zachowań przystosowawczych podmiotu	18
1.2.1. Mechanizmy wrodzone	18
1.2.2. Mechanizmy nabyte	19
1.3. Rola własnego doświadczenia	22
Podsumowanie	23
Rozdział 2. Pojęcie uczenia się	24
Wprowadzenie	24
2.1. Rozbieżność stanowisk	25
2.1.1. Czy uczenie się jest czynnością podlegającą zewnętrznej kontroli, czy nie- obserwowalnym procesem?	25
2.1.2. Czy o uczeniu się świadczą jedynie długotrwałe zmiany w zachowaniu? ..	26
2.1.3. Czy uczenie się jest rezultatem wyłącznie działań zamierzonych?	27
2.2. Definicje teoretyczne i empiryczne	27
2.3. Propozycje terminologiczne	28
2.4. Uczenie się a pamięć	33
Podsumowanie	35
Rozdział 3. Uczenie się a dojrzewanie	37
Wprowadzenie	37
3.1. Dawny spór	38
3.2. Wiedza udokumentowana empirycznie	39
3.2.1. Ograniczanie ćwiczenia	39
3.2.2. Intensyfikowanie ćwiczenia	41
3.2.3. Dodatkowe analizy porównawcze i ogólne stwierdzenia	44
3.3. Nie rozwiązane problemy	44
Podsumowanie	45
Rozdział 4. Przejawy uczenia się	46
Wprowadzenie	46

4.1. Sumowanie się śladów podniet podprogowych i habituacja.....	47
4.2. Reagowanie na nowe bodźce i wytwarzanie nowych reakcji	48
4.3. Bardziej złożone zachowania stereotypowe	49
4.4. Rozwiązywanie problemów	49
Podsumowanie.....	51
Rozdział 5. Przechowywanie skutków uczenia się.....	52
Wprowadzenie	52
5.1. Niektóre rodzaje pamięci	53
5.1.1. Pamięć epizodyczna i semantyczna.....	53
5.1.2. Pamięć deklaratywna i proceduralna	54
5.1.3. Pamięć krótkotrwała i długotrwała	54
5.1.4. Pamięć ultrakrótkotrwała.....	56
5.1.5. Pamięć ekologiczna.....	57
5.2. Wielomagazynowe modele pamięci	58
Podsumowanie.....	60
Rozdział 6. Rodzaje uczenia się.....	62
Wprowadzenie	62
6.1. Uczenie się jawne a uczenie się utajone	63
6.2. Uczenie się przez bezpośrednie kojarzenie bodźców i reakcji (SR) a uczenie się poznawcze (SS).....	64
6.3. Warunkowanie klasyczne, warunkowanie instrumentalne oraz uczenie się złożonych reakcji	66
6.4. Uczenie się spostrzeżeniowe, wstępne warunkowanie sensoryczne, rozwiązywanie problemów oraz nabywanie wiedzy i złożonych procedur działania	68
6.5. Uczenie się świadome a uczenie się nieświadome	70
6.6. Uczenie się zamierzone a uczenie się niezamierzone	71
6.7. Uczenie się we względnej izolacji a uczenie się społeczne	72
Podsumowanie.....	74
Rozdział 7. Taksonomia efektów uczenia się	75
Wprowadzenie	75
7.1. Podziały dychotomiczne	76
7.2. Próba ogólnej taksonomii	78
Podsumowanie.....	82
Rozdział 8. Zagadnienia metodologiczne	84
Wprowadzenie	84
8.1. Ogólna koncepcja badań	85
8.1.1. Pomiary dwóch kategorii rezultatów	87
8.1.2. Pomiary dotyczące trzech poziomów działań człowieka.....	89
8.2. Zmienne eksperymentalne.....	91
8.3. Osoby badane.....	93
8.4. Najczęściej używane wskaźniki	94
8.5. Metody stosowane w badaniach	95
8.5.1. Metody odruchowo-warunkowe	95
8.5.2. Metody reakcji odroczonej.....	104
8.5.3. Metody reprodukcji, rekonstrukcji i rozpoznawania	107
8.5.4. Metody powtórnego uczenia się	118
8.5.5. Metody prowokujące do rozwiązywania problemów	119
8.5.6. Metody symulacji komputerowej uczenia się	120
8.6. Urządzenia specjalne.....	120
8.7. Sposoby przedstawiania wyników	127

8.7.1. Indywidualne krzywe uczenia się	127
8.7.2. Przeciętne krzywe uczenia się	130
Podsumowanie	133
Dodatek	135

Część II

ZALEŻNOŚĆ PRZEBIEGU I EFEKTÓW UCZENIA SIĘ OD GATUNKOWYCH, ROZWOJOWYCH I INDYWIDUALNYCH CECH OSOBNIKA

Rozdział 9. Uczenie się zwierząt a uczenie się człowieka	151
Wprowadzenie.....	151
9.1. Uczenie się w świecie zwierząt	151
9.2. Rozwój badań.....	152
9.3. Badania porównawcze uczenia się zwierząt i człowieka	154
9.3.1. Badania prostych przejawów uczenia się w warunkach ujednoczonych . .	155
9.3.2. Badania złożonych przejawów uczenia się zwierząt	161
9.3.3. Refleksje krytyczne	164
9.4. Próba określenia specyfiki uczenia się człowieka	166
Podsumowanie	167
Rozdział 10. Uczenie się w zależności od wieku człowieka	169
Wprowadzenie.....	169
10.1. Warunkowanie.....	171
10.2. Odraczenie reakcji	176
10.3. Zakres pamięci bezpośredniej	183
10.4. Szybkość uczenia się	185
10.5. Trwałość przechowania	187
10.6. Przenoszenie się wprawy	188
10.7. Przekształcanie wcześniej wytworzonych skojarzeń i nawyków	189
10.8. Osiągnięcia w działalności produkcyjnej	189
10.9. Stosunek wzajemny uczenia się zamierzonego i niezamierzonego	191
10.10. Stosowane strategie	192
10.11. Metapamięć.....	194
10.12. Ogólna samoocena.....	196
Podsumowanie	197
Rozdział 11. Uczenie się w zależności od indywidualnych cech człowieka	200
Wprowadzenie	200
11.1. Płeć	201
11.2. Inteligencja	202
11.2.1. Uczenie się osób rozwijających się normalnie a uczenie się osób upo- śledzonych umysłowo	203
11.2.2. Uczenie się osób upośledzonych umysłowo w różnym stopniu	208
11.2.3. Uczenie się osób rozwijających się normalnie o wyższym i niższym ilorazie inteligencji.....	211
11.2.4. Uczenie się osób o wybitnej i przeciętnej inteligencji.....	212
11.3. Zdolności specjalne	213
11.4. Styl poznawczy	218
11.5. Zainteresowania	220
11.6. Dominujący rodzaj aktywności	223
11.7. Wiedza	224
11.8. Nastawienia.....	225

11.9. Postawy i poglądy	228
11.10 Poziom aspiracji	228
11.11 Motywy uczenia się	230
Podsumowanie	233
Dodatek	235

Część III

ZALEŻNOŚĆ PRZEBIEGU I EFEKTÓW UCZENIA SIĘ OD AKTYWNOŚCI PODMIOTU I AKTUALNIE DZIAŁAJĄCYCH CZYNNIKÓW SYTUACYJNYCH

Rozdział 12. Aktywność poznawcza podmiotu	243
Wprowadzenie	243
12.1. Dochodzenie do nowych stwierdzeń	244
12.2. Działania na przyswajanym materiale	248
12.3. Organizowanie treści	249
12.4. Werbalizacja	258
Podsumowanie	262
Rozdział 13. Struktura i forma przyswajanych treści	264
Wprowadzenie	264
13.1. Rodzaj struktury i sposoby jej uwydatniania	265
13.1.1. Struktury liniowa i hierarchiczna	265
13.1.2. Znaczenie miejsca informacji w strukturze hierarchicznej	267
13.1.3. Organizowanie treści według przedmiotów (nazw) i organizowanie według cech	268
13.1.4. Uwydatnianie struktury	271
13.2. Stopień organizacji treści	272
13.3. Przedstawienia obrazowe i słowne	275
13.3.1. Uczenie się pojedynczych elementów, ich ciągów oraz treści złożonych	275
13.3.2. Uczenie się czynności	280
13.3.3. Zniekształcenia pamięciowe	282
13.4. Modalność zmysłowa odbieranych informacji	288
13.4.1. Preferencje gatunkowe	289
13.4.2. Tożsamość bądź odmienność zaangażowanych analizatorów	290
13.4.3. Odbiór monosensoryczny i polisensoryczny	291
Podsumowanie	292
Rozdział 14. Powtórzenia	294
Wprowadzenie	294
14.1. Przyswajanie i utrwalanie	295
14.1.1. Kształt krzywej uczenia się. Przyspieszenie dodatnie i ujemne	296
14.1.2. Kolejność przyswajania poszczególnych elementów serii. Efekt pierwszeństwa i efekt świeżości	299
14.1.3. Czas potrzebny na przyswojenie jednego elementu	303
14.1.4. Przeuczenie	304
14.2. Rozłożenie powtórzeń w czasie	306
14.2.1. Uczenie się skomasowane a uczenie się rozłożone w czasie	306
14.2.2. Optymalny czas przerwy	312
14.3. Sposoby powtarzania	318
14.3.1. Uczenie się całościowe a uczenie się częściami	318
14.3.2. Metody kombinowane	321

14.3.3. Próbne reprodukcje.....	322
Podsumowanie.....	324
Rozdział 15. Wzmocnienia.....	325
Wprowadzenie.....	325
15.1. Istota wzmocnień.....	325
15.2. Rodzaje wzmocnień.....	326
15.2.1. Wzmocnienia pierwotne i wtórne	326
15.2.2. Wzmocnienia ciągłe i sporadyczne.....	327
15.2.3. Wzmocnienia pozytywne i negatywne.....	330
15.3. Rola wzmocnień	332
15.3.1. Znaczenie wielkości wzmocnień.....	332
15.3.2. Znaczenie czasu, w jakim następują wzmocnienia.....	335
15.4. Nagrody i kary.....	336
15.5. Informacja o wynikach	341
Podsumowanie	343
Dodatek	345